

Naziv:

Pristup informacijama o stanju životne sredine: ZELENI LAVIRINT

Autori:

Vanja Čalović
Milena Delečić

Asistenti:

Radovan Terzić
Ivan Bakić

Dizajn & prelom:

Dejan Milovac

Štampa:

“Lider” – 069 016 054

Tiraž:

500 primjeraka

Kontakt:

Mreža za afirmaciju nevladinog sektora – MANS
Dalmatinska 188, Podgorica, Crna Gora
Tel/fax +382.20.266.326
mans@cg.yu, www.mans.cg.yu, www.pravodaznam.info

Pristup informacijama o stanju životne sredine

ZELENI LAVIRINT

Podgorica, 2008.

SADRŽAJ

Uvod

1. Studija slučaja: Istraživanja o zagađenju životne sredine od strane velikih zagađivača	8
1.1. Kombinats Aluminijuma Podgorica	9
1.2. Željezara	10
1.3. Rudnik uglja Pljevlja	11
1.4. TE Pljevlja	11
1.5. Luka Bar	12
1.6. Rudnik mrkog uglja "Berane"	12
1.7. Jadransko brodogradilište	12
2. Studija slučaja: Ulaganje u zaštitu životne sredine od strane velikih zagađivača	13
2.1. Kombinats Aluminijuma Podgorica	14
2.2. Željezara	19
2.3. Rudnik uglja Pljevlja	20
2.4. TE Pljevlja	20
3. Studija slučaja: Poštovanje principa „zagađivač plaća“	21
4. Studija slučaja: Krivično djelo povrede prava na informisanje o stanju životne sredine	26
5. Kapaciteti za sprovođenje inspekcijuskog nadzora	36
6. Statistički podaci	38
7. O MANS-u	40
7.1. Vizija i strateški ciljevi	41
7.2. Saradnja sa međunarodnim organizacijama	41
7.3. Donatori	41
7.4. Najvažniji rezultati	42

Aneksi

Aneks 1: Dokumenta koja se odnose na istraživanja o zagađenju životne sredine od strane velikih zagađivača	44
Aneks 2: Dokumenta koja se odnose na ulaganje u zaštitu životne sredine od strane velikih zagađivača	61

UVOD

“Pristup javnosti informacijama o životnoj sredini je veoma važan, posebno u slučajevima kada se privatizuju ključna nacionalna preduzeća. U tim slučajevima, evidentna je nesavršenost pristupa javnosti ekološkim informacijama.”

Drugi izvještaj o stanju životne sredine: Republika Crna Gora, Ekonomska komisija UN za Evropu - Komitet za politiku zaštite životne sredine, Njujork, Ženeva, 2007.¹

U periodu od 01. novembra 2007. do kraja maja 2008. godine MANS je realizovao projekat „Slobodan pristup informacijama o stanju životne sredine u Crnoj Gori” sa ciljem da unaprijedi pristup informacijama o životnoj sredini kroz promovisanje prava na pristup informacijama, objavljivanje informacija u posjedu državnih institucija, kao i pravnu pomoć građanima i nevladinim organizacijama u prikupljanju informacija o stanju životne sredine u posebno ugroženim područjima.

Putem plaćenih oglasa u elektronskim i štampanim medijima pozvali smo građane da koriste svoja prava na pristup informacijama.

Svakom zainteresovanom **građaninu** MANS je obezbjeđivao tražene informacije tako što je sprovodio sve procedure propisane zakonom. Građanima je bilo omogućeno i da, ukoliko sami podnose zahtjev, u direktnoj komunikaciji dobiju besplatnu **pravnu pomoć** za bilo koju fazu postupka i tako obezbijede poštovanje prava na pristup informacijama.

Zakon o slobodnom pristupu informacijama još uvijek rijetko koriste druge organizacije civilnog društva kako bi kvalitetnije nadgledale rad državnih organa, a svoje javne kampanje zasnivale na što pouzdanijim informacijama.

NEDELJNI PREGLED
Pristup informacijama o stanju životne sredine
Za period: od 21. novembra 2007. godine do 09. maja 2008. godine.

Od 21. novembra 2007. godine MANS sprovođuje projekat "Slobodan pristup informacijama o stanju životne sredine u Crnoj Gori" koji finansira Fondacija Institut za društveno društvo - FODS, Kancelarija u Podgorici. U prijatju su date informacije u podjedinim zahtjevima i dostavljenim odgovorima.

POZIVAMO SVE NEVLADINE ORGANIZACIJE I GRAĐANE KOJIMA SU POTREBNE INFORMACIJE O STANJU ŽIVOTNE SREDINE DA NAS KONTAKTIRAJU I MI ČEMO IM PRIZNATI BESPLATNU PRAVNU POMOĆ U PRISTUPU INFORMACIJAMA.

Br.	Naziv institucije	Tekst zahtjeva	Datum podnošenja zahtjeva	Konacan odgovor	Tekst konacnog odgovora	Postupak
0000	JU Centar za ekološko-ekološka ispitivanja	Izdati lista o stanju životne sredine u okviru kompanije Aluminijuma Podgorica.	18/05/2008.	-	-	Zahtjev
0001	Centar za Podgoricu	Kompletni podaci o 17443 kg je dostavljen u skladu sa Zakonom o Stanju Životne Sredine.	24/04/2008.	-	-	Zahtjev
0015	Ministarstvo zaštite životne sredine	Adna tog naredbom o realizaciji plana sanacije i rehabilitacije javnosti tužila ovisno o vrsti obilježavanja u blizini.	1/06/2008.	-	-	Formalni zahtjev
0014	JU Centar za ekološko-ekološka ispitivanja Crna Gora	Stavke o životnoj životne sredine u Hercegovini.	18/04/2008.	Nema informacija	Iskl.	Zahtjev

Zbog toga je MANS ponudio **nevladinim organizacijama** besplatne pravne savjete u postupku pristupa informacijama. MANS je putem elektronskih lista na kojima se nalazi preko 100 NVO koje se bave pitanjima od značaja za zaštitu životne sredine, dostavljao nedjeljni pregled sa podacima o podnešenim zahtjevima i skeniranim odgovorima koje su dostavile državne institucije. Nedjeljni pregledi se nalaze i **na sajtu MANS-a**².

MANS je **testirao spremnost institucija da objave informacije** o stanju životne sredine kroz korišćenje svih zakonskih mehanizama za obezbjeđenje prava na pristup informacijama o životnoj sredini koji uključuju procedure predviđene Zakonom o slobodnom pristupu informacijama,

¹ http://www.unece.org/env/epr/epr_studies/native/Montenegro%20II.pdf

² http://www.mans.cg.yu/FAI/zivotna_sredina.htm

Zakonom o opštem upravnom postupku i Zakonom o upravnom sporu, ali i Krivičnim zakonikom u dijelu povrede prava na informisanje o stanju životne sredine.

U periodu od sedam mjeseci MANS je podnio **130 zahtjeva** za informacijama koji su se odnosili na oblast zaštite životne sredine. Od toga smo u **32% slučajeva dobili tražene informacije**, 14% traženih informacija je bilo već objavljeno, a za 5% zahtjeva institucije su se proglasile nenadležnim, dok 32% traženih informacija nisu imale. Nije odbijen pristup ni jednoj traženoj informaciji na osnovu izuzetaka propisanih Zakonom o slobodnom pristupu informacijama, a u upravnom postupku institucije nisu odgovorile na 15% zahtjeva.

Na osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama MANS je došao do **istraživanja o zagađenju životne sredine od strane industrijskih zagađivača, ulaganjima u zaštitu životne sredine i iznosima naknada koje plaćaju po osnovu zagađenja.**

Ova publikacija pokazuje da nadležni državni organi raspoložu sa ograničenim informacijama koje ne omogućavaju kvalitetnu zaštitu životne sredine. Ona sadrži četiri studije slučaja sa podacima o industrijskim zagađivačima u privatnom vlasništvu (Kombinat aluminijuma Podgorica, Željezara Nikšić, Rudnik mrkog uglja "Berane"), ali i kompanija većinskom državnom vlasništvu (Rudnik uglja Pljevlja, Termoelektrana Pljevlja, Luka Bar i Jadransko brodogradilište Bijela).

Prva studija slučaja sadrži dostupne informacije o sprovedenim **istraživanjima** o stanju životne sredine u okolini najvećih zagađivača i pokazuje da je Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine izbjeglo da dostavi informacije o pojedinim kompanijama, kao i da je JU "Centar za ekotoksikološka istraživanja" negirao da je sprovodio istraživanja koja je Ministarstvo prethodno dostavilo MANS-u.

U **drugoj studiji** slučaja se ukazuje da institucije nadležne za zaštitu životne sredine ne raspoložu sopstvenim informacijama neophodnim za **praćenje sprovođenja programa ulaganja u zaštitu životne sredine**, a izvještaji koje im dostavljaju kompanije koje su najveći zagađivači ne sadrže dovoljno podataka neophodnih za kvalitetan monitoring, niti daju podatke o iznosima ostvarenih ulaganja.

Zakon o životnoj sredini propisuje da **zagađivač plaća** za troškove zagađenja životne sredine, a predviđeno je da se sredstva po osnovu eko-naknada uplaćuju na poseban ekološki račun. U **trećoj studiji slučaja** je pokazano kako je Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine je u 2006. godini konstatovalo da **KAP nije plaćao eko-naknade za poslednjih deset godina**, a zatim navelo da za 2007. nema informacija i da je nadležno Ministarstvo finansija. Ministarstvo finansija je objavilo da je u toku 2007. godine samo 14,5 hiljada eura uplaćeno po osnovu ispuštanja zagađujućih materija u vazduh, ali nije poznato od strane kojih kompanija.

Poslednja studija slučaja pokazuje odnos državnog tužilaštva prema prvom postupku pokrenutom po osnovu **krivičnog djela povrede prava na informisanje o stanju životne sredine**. Ona dokumentuje da je tužilaštvo odustalo od optužbi konstatujući da tražena dokumenta ne postoje, iako Strategija privatizacije Kombinata aluminijuma i Savjet za privatizaciju tvrde suprotno.

Izradu ove publikacije podržao je Institut za otvoreno društvo, Predstavništvo Crna Gora.

Mišljenja i stavovi iznijeti u publikaciji ne moraju se obavezno poklapati sa stavovima donatora.

Izvodi iz Drugog izvještaja o stanju životne sredine: Republika Crna Gora, Ekonomska komisija UN za Evropu - Komitet za politiku zaštite životne sredine, 2007. godina

Crna Gora ima i neke ozbiljne vruće tačke sa aspekta zagađenja vazduha, posebno veliki kombinat aluminijuma u Podgorici, kao i željezaru u Nikšiću. **Trenutno, Crna Gora privatizuje svoja glavna industrijska dobra, u odsustvu čvrste politike koja bi obezbijedila čistu životnu sredinu.**

Praksa javnih debata i javnih rasprava je osnažena, ali njihovi rezultati se rijetko uzimaju u obzir, a pristup pravdi je obeshrabrujuće komplikovan. Crna Gora **nije potpisnica Arhus konvencije** o pristupu informacijama, učešću javnosti u procesu odlučivanja i pristupu pravdi.

Zakonodavstvo obavezuje sve vladine organe da informacije učine dostupnim (kao što su izvještaji o stanju životne sredine) javnosti i da pružaju informacije svim zainteresovanim građanima i organizacija na njihov zahtjev. Širenje informacija je obavezno samo za vladine agencije. **Privatna privredna društva** su obavezna da daju državnim agencijama i lokalnim organima uprave informacije o zagađenju životne sredine uzrokovanog njihovim aktivnostima i o njihovom odgovarajućem sprovođenju ekoloških programa. Ti **podaci moraju biti učinjeni dostupnim javnosti** putem njenog uključivanja u konsolidovane izvještaje. Međutim, procedura se ne sprovodi na pravi način. Posebno nema vremenskih ograničenja za podnošenje izvještaja od strane pravnih i fizičkih lica nadležnim lokalnim organima vlasti.

Kako postojeće mreže za monitoring, tako i **postupci upravljanja informacijama su nedovoljni** da bi zadovoljili zahtjeve nacionalnog zakonodavstva zemlje i međunarodne obaveze.

Osavremenjavanje mreže za monitoring i mjerenje i metodologija, te doobuka osoblja, postojeći postupci i standardi obrade informacija, razmjene i širenja istih **ne osiguravaju lak i pravovremeni pristup onih koji donose odluke, klijenata i šire javnosti pouzdanim informacija o životnoj sredini.**

Preporuka 2.1: Ministarstvo turizma i životne sredine bi posebno trebalo:

- (a) Usklađivati program monitoringa životne sredine i sistem izvještavanja sa standardima Evropske agencije za životnu sredinu;
- (b) Pojasniti nadležnosti pojedinih institucija za monitoring kod implementacije različitih dijelova integrisanog programa monitoringa;
- (c) **Pojasniti postupke i standarde za obezbjeđivanje, obradu i širenje informacija;**
- (d) Revidirati postojeće politike i postupke izvještavanja kako bi se **javnosti redovno objelodanjivale informacije** o životnoj sredini dobijene od strane aktera na polju monitoringa i nadležnih vladinih organizacija, uključujući tu i Internet.

Preporuka 2.2: Vlada, u saradnji sa NVO-ima, bi trebala:

- (b) Završiti pripreme postupke za **pristupanje Konvenciji** o pristupu informacijama, učešću

javnosti u odlučivanju, i pristupu pravdi po ekološkim pitanjima (Aarhus Konvencija);

(c) **Dalje unaprijediti propise o pristupu javnosti** ekološkim informacijama i učešću u odlučivanju na polju životne sredine, posebno u EIA i postupcima izdavanja dozvola, te razvoju ekoloških politika, planova i programa.